

profi című filmből választott kísérőzenét, Ennio Morricone híres szerzeményét.) Kalapos-ballonos emberek által kézi erővel mozgatott forgószínpad áll a színpad közepén – a Rubik-kocka egy sorára alapozták –, azon jelenik meg a szorító egy darabja némi bokszoláshoz, valamint a pártiroda. Nem vall ügyes rendezői kézre, hogy számos esetben ott maradnak a közönségnek háttal ülő szereplők, akiktől aztán az első sorok nézői nem látják, mi folyik fent a porondon. Az előadás számomra legérdemibbnek tűnő pár percében kivetítettek egy őszülő bokszolót, aki kikapott Papp Lacitól egy olimpiai döntőben. Arról beszél, milyen volt megküzdeni evvel a bunyóssal, aki bajnoknak született. De nem tudom, ki volt a riportalany, mert a feliratot, a nevét kitakarták a sötétben ülő színészek.

Egy színdarab, amely az egyik legnagyobb magyar sportolóról szól, biztosan országszerte vonzza a kö-

zönséget, gondolhatjuk. Meglepő, de a két helyszínen, a 400-500 fős befogadóképességű művelődési házakban szerzett tapasztalataim ennek ellentmondanak. Tiszakécskén 32 néző ült a zsöllyében, Celldömölkön szűk harmadházra futotta a helyiek érdeklődéséből. A majdnem üres első sor közepén egy fiatal nő az előadás játékidéjének nagyobb részét a mobiltelefonjába temetkezve töltötte. Talán úgy ítélték meg az emberek, hogy amit ingyen vagy 200 forint apróért adnak, annak nincs értéke. Esetünkben nem is tévedtek nagyot.

A bajnokok bajnoka – Papp Laci. A Déryné Program Déryné Társulatának előadása. Író: Szilágyi Andor. Dramaturg: Sényi Fanni. Díszlet: Tóth Kázmér. Jelmez: Árva Nóra. Szereplők: Havasi Péter, Ivaskovics Viktor, Kaszás Mihály, Dányi Krisztián, Kárpáti Barnabás, Vas Judit Gigi, Tarpai Viktória/Erdélyi Timea. Rendező: Kis Domokos Márk.

121

Vadas József

Hivatal az Akropoliszon

„Befejeződött a Vöröskereszt-székház újjáépítése a Dísz-téren” – adta hírül január elején az Építészfórum és több orgánom a Nemzeti Hauszmann Program hangzatos Facebook-bejegyzésére hivatkozva. Eszerint a második világháborúban súlyosan megsérült, majd 1948-ban lebontott épület visszaállításával úgymond „[ú]jabb városképi sebet gyógyítottunk be”. Már ősszel is látszott, hogy hamarosan véget ér a 2021 nyarán kezdődött építkezés;

eltűntek az állványok, utóbb a palánkok. Munkálatoknak immár semmi nyoma; s bár cégtábla egyelőre nincs a bejáratnál, a félig felhúzott (vagy leeresztett) redőnyök a takarítás és a közeli térfoglalás kétségtelen jelei. Az internetes fórumokról azt is tudni véljük, hogy Rogán Antal miniszteriuma veszi majd birtokba az ingatlant. Ugyancsak a rekonstrukció elkészültéről tanúskodik, hogy az eredeti formájában helyreállított díszteremről

és az előcsarnok újraképzett színes üveglakáról fényképes beszámolók láttak napvilágot. Különösebb hírvetés azonban a replikát nem övezi; a beruházás nyilvánvalóan sok tízmilliárdos büdzséjéről éppenséggel feltűnően hallgatnak az illetékesek – a közvélemény most már talán ingerülten fogadná a riasztóan magas számokat a világ és benne az ország ingatag gazdasági helyzetében. Hadházy Ákos értesülését is kategorikusan cáfolta a Várkapitányság, amikor a független országgyűlési képviselő felháborodva tette szóvá az ide szánt bútorok milliós nagyságrendjét; csak a töredékét költötték rá – replikáztak azonnal. Nem kizárt, hogy az uniós források elapadása okozta pénzsűkében kellett végül csökkenteni a berendezésre fordítható összegek volumenén. A lényeges mindazonáltal nem a rekonstrukció költsége, amely a titkolódzástól sem lesz kisebb. A fő kérdés számunkra az, hogyan viszonyuljunk ehhez a régi-új épülethez. Szép-e, jó-e? Kell-e egyáltalán nekünk, illetve mit kezdjünk vele? Még akkor is, ha ezt a kívülről százévesnek mutatkozó kópiát a belsejében mai komfortigények szerint alakították ki.

A millennium idején, mint archív fotókon láthatjuk, a Várra jellemző kétszintes barokk házak álltak a helyén. Ezeket vásárolta meg 1900-ban és bontatta le a Magyar Szent Korona Országai Vörös-kereszt Egylete (a későbbi Vöröskereszt elődje), hogy 1903-ban székházat létesítsen a telkükön. A szervezet vezetője, a jótékonyági akcióiról nevezetes nagybirtokos, Csekonics Endre gróf ezzel kapcsolatban is hasonlóan nagyvonalú elképzeléssel állt elő: lifttel felszerelt olyan palotát képzelt el, amelyben a szervezet irodái mellett helyet kapott a

horvát-szlavón-dalmát minisztérium, valamint tizenöt „bérbeadandó urasági lakás”, mai kifejezéssel penthouse. Ahogy a korabeli szakfolyóirat, az Építő Ipar fogalmazott: „Az összes helyiségek tágasak és világosak, a szobák méretei általában felülmúlják a bérházak méreteit. Minden lakás fürdőszobával és elektromos világítással van ellátva.” A palota-bérház-építés e nagy korszakában a beruházó nem foglalkozott azzal, hogy a várnegyedbe illik-e egy ekkora objektum. Inkább az járhatott a fejében, hogy a földszinti raktár és az emeleti lakások bérleti díja legalább részben fedezi majd az épület fenntartását. Tervezésével a korszak vezető mesterét, Hauszmann Alajos személyében a királyi palota építését bízta meg, aki tisztességgel teljesítette a penzumot. Műve aligha említhető az életmű olyan ismert és elismert alkotásaival egy napon, mint amilyen a Kúria monumentális kolosszusa a Parlamenttel átellenben, a klinkertéglás Felsőipariskola kanyargó tömbje a Blaha Lujza téren vagy nem sokkal odébb, ugyancsak a Körúton a tornyával felhőkarcolóként járókelők fölé magasodó New York-palota. Az Egylet inkább csak egy ház, a lejtős terep miatt a Dísz tér felé három, a Hunyadi úton négy emelettel, amelynek főhomlokzata a hangsúlyos bejárattal a Karmelitára néz. Nem érdemes sok szót vesztegetni rá; inkább technikailag volt korszerű, mintsem művészi remekelés. „Az építési stílus késői reneszánsz egyszerű, de előkelő jelleggel” – ahogy a kortárs műleírás fogalmaz. Monográfiája, Gerle János is mindössze nyolc sort szentelt az általa „modernizált Hildebrand”-ként aposztrofált munkának. Hauszmann akkoriban már elsősorban a királyi várpalotával foglalkozott, a székházat

minden valószínűség szerint az iroda munkatársaként tanítványa, Hüttl Dezső készítette a felügyeletével.

Ennél ma jóval érdemlegesebb nekünk az utóélete. Az Egylet ugyanis az első világháború idején az Andrássy útra költözött, ekkor a tulajdonától is megvált, amely így került 1920-ban a Külügyminisztériumhoz. Mivel ez a Monarchia szétesésével alakult új intézmény már nehezen fért el benne, néhány évvel később egy szinttel megtoldották oly módon, hogy Hoepfner Guidó tervei alapján manzárdtetőt létesítettek rajta. Ebben a változatában kivitelezték most újra.

Mint fentebb utaltunk rá, hamarosan új lakója lesz a háznak. A gazdagon kistafírozott Miniszterelnöki Kabinetiroda, amely a NER mindennapi működtetésében kulcsszerepet játszó állami propaganda irányító központja. Érthetően kap kiemelt helyével is megkülönböztetett jelentőséget, hiszen apparátusára most különösen nagy felelősség – vele nem kevés munka – hárul. Már csak egy év van hátra a következő választásig, márpedig Magyar Péter színre lépése a korábbiaknál lényegesen nagyobb kihívás elé állítja a szervezetet. Ennek értelmében indult az újabb nemzeti konzultáció, az Ukrajna uniós tagságával kapcsolatos tendenciózus kérdőívvel. Ha a költözés miatt nőnek is némiképp az állami kiadások, a jelen viszonyok között vélhetően az már nem lesz különösebben feltűnő, hogy értelmetlenség volt a palota feltámasztására irgalmatlanul sok pénzt költeni. A replika védelmében okvetetlenkedők csillapítására még az a jogos szempont is elővezethető, hogy legfőbb ideje volt tenni valamit a Dísz tér és a Hunyadi út sarkán évtizedek óta árválkodó foghíjjal, hogy

visszatérjünk művészetkritikusi kaptafánkhoz. A népművészeti bazárnak mondható alkalmi piac, valójában giccses zsidvásár eleve méltatlan egy kétmillió főtűvárosban, végképp elfogadhatatlan a kiemelt vári helyszínhez. Ide érkezik és innen indul a szinte mindig tele 16-os járat, szemközt vele turistabuszok parkolnak. A tér télen-nyáron, még esőben is tele van turistával, csoportokkal, útban a múzeumok vagy a Mátyás-templom felé, amint azt a Széchényi Könyvtár és a Nemzeti Galéria rendszeres látogatójaként személyes tapasztalataim alapján mondhatom. Jó lett volna tehát a szomszédos Batthyány-palotában berendezkedett óvoda játszóudvarának kibővítéseként a fás telket például eszményi fogadóparkká formálni. Hogy véglegesen múlt idejű feltételes módban fogalmazzunk. Arról ugyanis kizárólag Naszályi Márta, az első kerület átmenetileg (2019 és 2024 között) regnáló ellenzéki vezetője nyilatkozatából értesülhetett a közvélemény, hogy a korábban és jelenleg is fideszes önkormányzat soha nem kívánt ezen a kritikus helyzeten változtatni; a képviselőknek nyilván megvolt rá az alapos okuk, vagy inkább a jól felfogott álláspontjuk. A polgármester hiába próbálkozott a telek rendbetételével, nem kapott hozzá támogatást a jobboldali közgyűléstől – panaszkolta 2022 nyarán a *Népszavának* annak apropóján, hogy a kétharmados hatalom három hatályos rendelkezést is módosítva fogott a „vasbeton szörny” megépítésébe.

Nem mentség, hogy elődje már annak idején sem az első magas ház volt a budai Várban, amelyet a királyi rezidencia nyomán a kortársak magyar Akropolisznak tekintettek, és ekként igyekeztek ahhoz mérhetően repre-

zentatív épületekkel feldíszíteni. Még a millennium évében lett készen színtén a Dísz téren a Honvéd Főparancsnokság (Kallina Mór), 1902-ben avatták mögötte a József főhercegi palotát (Korb Flóris, Giergl Kálmán). Nem is az utolsó volt a fentiek sorában: alig egy évvel később követi a Pénzügyminisztérium (Fellner Sándor), majd utána a Levéltár (Petz Samu), amelynek tervei még 1913-ban készültek, de a világháború miatt az építése csak tíz évvel később fejeződött be. S nem pusztán a Vörös-Kereszt Egylet helyén mentek veszendőbe a városrész összképét meghatározó, középkori alapokra/maradványokra emelt, egy-két szintes barokk házikók. Egy fél utca tűnt el már a József főhercegi, illetve előzménye, a Teleki-palota miatt. A Pénzügyminisztérium felelősségében ugyancsak egy szép arányú klasszicista ház, a császári udvari építész egykori Jezsuita Akadémiájának utódként létesült. Franz Anton Hillebrandt műve vonzó nevezetessége lehetne ma a Szentháromság térnek, ha nem esett volna áldozatul a kor megalomániájának. Erre a veszélyes trendre pedig már a kortársak felfigyeltek. Mind a két tekintélyes szakmai szervezet, az Országos Műemléki Bizottság és a Közmunkatanács lehangoltan konstatálta, hogy az államilag generált új középületeknek a ránk maradt barokk utcaképtől nagyságrendekkel különböző léptéke nem engedi érvényesülni a múltból megörökölt környezet hagyományos erőnyeit.

Mint Siklóssy Lászlónak a főváros történetét dokumentumokra támaszkodó könyvében (1931) olvasható, ez a *Sturm und Drang*nak nevezett viharos korszak még az első világháború előtt véget ért: „Lehiggadtunk

és látásmódunk megtisztult [...] Ma szeretnők a régi Pest-Buda elbontását lassított film gyanánt újból lepergetni, a vetítógépet itt is, ott is megállítani.” Sajnálkozva számolt be róla, hogy Pesten a régi Bel- és Lipótvárost ebben a megnyugvó korszakban már nem lehetett megmenteni, de Budán a polgárváros nagy része szerencsére még érintetlen maradt. Ha megkésve is, „[a] Közmunkatanács tehát 1912-ben kimondta, hogy a Várban a járda végleges szintjétől számított 21 métert meg nem haladó párkánymagassággal legfeljebb háromemeletes házakat szabad építeni, úgyhogy az építészeti kiképzés a Vár jellegével összhangban legyen.” A háború, majd a trianoni döntés okozta válság következtében az építkezések magától értetődő szünetelésével a problémakör rövid távon lekerült a napirendről, de a bethleni konszolidáció nyomán megpezdülő gazdaságban a beruházások élénkülése arra indította a Tanácsot, hogy tovább szigorítson a korábbi előírásokon. 1928-ban újabb és részletes szabályozást léptettek életbe; s minthogy kormányzatunk gyakran példálózik pozitívan a két háború közötti viszonyokra, talán nem ártott volna megszívlelni a benne foglaltakat. Az első pont szerint „legfeljebb 15,5 méterig terjedhető és legfeljebb kétemeletes házat szabad építeni”. A tizenkettedik (záró) regula pedig arra kötelezte a tervezőket, hogy elképzeléseikhez az illetékes hatóságok előzetes jóváhagyását kérjék.

A rendeletet a Fővárosi Közmunkatanács elnöke, gróf Rakovszky Iván (1885–1960) jegyezte. Nem akárkiről van szó: a jogász végzettségű politikus Tisza István baráti körében kezdte pályáját, 1922 és 1925 között belügyminiszterként szervezte meg

Horthy rendőrségét, holmi liberalizmussal ily módon még csak véletlenül sem gyanúsítható. A *Pesti Hírlap* 1929. karácsonyi (ünnepi) számában A mai Budapest címen fényképekkel illusztrált, tanulmánynak is beillő kétkolumnás cikket publikált, amelyben szinte hivatásos urbanistaként adott elemző értékelést a városról, külön kitérve a budai Várra. Szerinte a sok apró házacska és a hangulatos utcák jelentik igazi értékét, noha volt korszak, amikor azt hitték, hogy az új, nagy, de szerinte nagyon is csúnya paloták adják vonzerejét. Ezek láttán blazírtan teszi hozzá: „az új épületekre egyelőre csak az öklünket rázhatjuk. Messze van az idő, amikor lebontásra kerülhetnek, hogy jó nürnbergi mintára csak olyat legyen szabad helyükre építeni, ami nem ostromolja a régi környezetet.” Álmában sem gondolhatott arra, hogy a történelem nemsokára tálcán kínálja majd ezt az akkor merő ábrándnak tűnő opci-

ót, miután a második világháború jelentős pusztítást végzett a kipécézett szörnyszülöttek között. Újraépítésük ellenében modern szellemben és a környezethez méretükkel is igazodó házakat lehetett volna telepíteni helyükre, amint arra több megszívlelendő példa akad magában a Várban is a közelmúltból. A döntéshozók azonban nem éltek a korrekciós lehetőséggel. Minthogy a mutogatás nem a mi stílusunk, értékítéletünk szalonképes kifejezésének egyetlen módja maradt csupán: az épület feltámasztásának egyértelmű megkérdőjelezése. Merőben indifferens, ezek után mi van belül.

Az egykori Vörös-Kereszt Egylet, majd Külügyminisztérium székházának újrakepítése. Tervező: **TIBA Építész Stúdió**. Generálkivitelező: **Confector Kft.** Kivitelező: **Ornamentika Kft. + Reneszánsz Zrt.**

125

Vásárhelyi Mária

Rocksztárból gyilkos

A nem túlságosan fantáziadús cím mögött egy háromrészes, több szálon futó, brutális erőszakba torkolló „metoo” történetet követhetünk végig. Egy, az egész világot megrendítő gyilkosság, egy látszólag sármos, tehetséges és sikeres, valójában azonban erőszakos, bántalmazó rocksztár és az őt körülvevő, neki falazó társadalmi környezet cinikossága, valamint a családon belüli erőszak fizikai és lélekgyilkos hatá-

sának története tárul elénk a Netflix sorozatából.

2003-ban egy vilniusi szálloda egyik lakosztályában olyan súlyos, bántalmazásból származó fejsérüléseket szenvedett Marie Trintignant 41 éves francia filmszínésznő, hogy néhány nappal később egy párizsi kórházban belehalt sérüléseibe. A színésznő kórházba szállítása után a rendőrség azonnal kiszállt a helyszínre. A szobában hatalmas felfordulást találtak,